

Behov for nyansering i kartleggingsdebatten

Marit Gjervan
jobber ved
Nasjonalt senter
for flerkulturell
opplæring (NAFO)

Gro Svolsbru
jobber ved
Nasjonalt senter
for flerkulturell
opplæring (NAFO)

I en kronikk i Utdanning nr. 7/2010 uttrykker Ingeborg Tveter Thoresen bekymring for utviklingen i barnehagen. Hun henviser blant annet til anbefalinger fra Kunnskapsdepartementet (KD) om tilbud om språkkartlegging av barnehagebarn. Thoresen deler sin bekymring med mange andre fagfolk innenfor (og utenfor) barnehagefeltet. I den siste tiden har vi vært vitne til en sterk motstand mot forslaget fra KD om språkkartlegging i barnehagen, som er uttalt i St.meld.nr.41, Kvalitet i barnehagen. Det har i den forbindelse blitt satt i gang et opprop mot språkkartlegging av barn i barnehagen (www.barnehageopprompet.org). Det kan se ut som om hele fagmiljøet står sammen om at kartlegging i barnehagen er uetisk og feilslått politikk og pedagogikk.

Vi mener at det er behov for å nyansere dette bildet. Thoresen skriver at politikerne har valgt å ikke lytte til «(...) barnehagens folk, men forskere uten barnehagepedagogisk kunnskap og innsikt» (Thoresen 2010:38). Vi er noen av de som mener at språkkartlegging i barnehagen kan føre noe bra med seg for barna. Vi er riktignok ikke forskere, men jobber innenfor det barnehagepedagogiske feltet på ulike nivåer. Gjennom vårt arbeid på NAFO er vårt hovedanliggende her å ivareta kvaliteten på barnehagetilbudet for barn med minoritetsspråklig bakgrunn og se debatten om kartlegging i lys av dette.

Tilbud om kartlegging

I det ovennevnte oppropet heter det at regjeringen ønsker at barnehagene **skal** språkkartlegge alle barnehagebarn som er fylt tre år. Dette er ikke riktig. I St.meld.nr.41 (2010:97) står det at Kunnskapsdepartementet «vil at det blir gitt **tilbud om** språkkartlegging til alle barn som går i barnehagen».

Slik vi ser det innebærer et **tilbud om** kartlegging

- at førskolelærene må ha kompetanse om barns språkutvikling (også flerspråklig utvikling) og bruk av kartlegging, og hvordan dette skal følges av tiltak som fremmer god språkutvikling
- at det stilles krav til at førskolelærerne kan kartlegge barns

språk der det er behov for dette, for å kunne tilby barnet et godt språkmiljø som fremmer barnets språkutvikling i barnehagen

- at fokus i kartleggingen ikke bare skal fokusere på enkeltbarn, men også skal være rettet mot barnehagens språkmiljø
- at foreldre kan etterspørre språkkartlegging av sitt barn dersom de mener at det er behov for dette
- at det utformes kartleggingsverktøy som er egnet for barn i barnehagealder, og at dette er tilpasset barn som har flerspråklig bakgrunn

Det er ikke vanskelig å være enig med talspersoner for oppropet om at barnehagen må bevare (eller kanskje gjenerobre?) sin pedagogiske egenart og bygge på et helhetlig syn på barns læring og utvikling. Vi er helt enig i at barnehagen ikke skal tuftes på et instrumentelt læringssyn hvor barnet reduseres til kun å være en kommende skoleelev som skal måles opp mot gitte normer og standarder.

Etiske prinsipper

I debatten kan man se at det legges vekt på etiske prinsipper for å være mot kartlegging av barns språk. Slik vi ser det, kan etiske perspektiver også gi argumenter **for** at barnehagene skal kunne tilby å kartlegge barnas språk. Gjennom å dokumentere barns språkut-

vikling kan barnehagen bidra til å sikre noen barns rettigheter. Dette gjelder blant annet barn med flerspråklig bakgrunn. En god del av disse barna lærer norsk som sitt andrespråk når de begynner i barnehagen. Det kan være en god vurdering å kartlegge disse barnas språk – morsmål og norsk – for å kunne tilpasse språkarbeidet i barnehagen slik at de får gode muligheter for flerspråklig utvikling. Dette må selvsagt gjøres med kartleggingsverktøy som er utarbeidet for flerspråklige barn.

Det er i dag slik at 92 prosent av kommunene har tiltak for å kartlegge barns språk i kommunale barnehager (KD 2008-09:96). Mange kommuner pålegger barnehagene å kartlegge barna med bestemte verktøy (for eksempel TRAS; Tidlig Registrering Av Språkutvikling). Selv om Rammeplanen ikke omtaler kartlegging (men dokumentasjon), gjøres dette altså i svært stor grad. Det er blitt en del av norsk barnehagepraksis. Rapporten *Alle teller mer* (Østrem m.fl. 2009) peker på at det kan se ut som kommunene går ut over sitt ansvar for å få kunnskap om barnehagens dokumentasjonspraksis (ibid:111). Rapporten viser samtidig at flertallet av barnehagene i sitt pedagogiske arbeid med fagområdet «Språk, tekst og kommunikasjon», er mer fokusert på språkets form enn på språket i bruk. Videre viser rapporten at fokus på arbeid med språk og kartlegging av språk er særlig utbredt i kommuner med mange flerspråklige barn. Det er i stor grad fokus på barnas ferdigheter og kunnskaper i det norske språket, mens morsmålet får lite oppmerksom-

het (ibid:103). Det er derfor viktig å vektlegge flerspråklige barns situasjon i barnehagen knyttet til kartlegging av og arbeid med språk.

Kartleggingsverktøy bør vektlegge språket i bruk og gjennom dette peke på personalets viktige rolle i å være språklige modeller og å være aktive og tilgjengelige for barna i samtaler. Slik vil kartlegging kunne fungere som et redskap for pedagogisk refleksjon i barnehagen og sette fokus på barnehagens språkmiljø. «Barnehageoppropet» framholder at erfaringer fra Storbritannia og USA viser at kartlegging er et sterkt virkemiddel som lett blir styrende for det pedagogiske innholdet, og at man legger vekt på det som kan måles. Det er ikke vanskelig å dele denne bekymringen. Spørsmålet er om vi nettopp kan bruke kartlegging som en hjelp for pedagogene til å få øye på de mulighetene som finnes i barnehagen til god språkutvikling for det enkelte barnet og muligheter for å skape et godt språkmiljø for alle barn.

Oppropet gir også uttrykk for en bekymring over at fokus på lek vil dreie fra lek på barnas egne premisser til at leken kun blir et verktøy for læring. Leken har hatt, og vil forhåpentlig fremdeles ha, en sentral rolle i barnehagens daglige liv. Det er imidlertid viktig for barnehagen å være oppmerksom på hvilke barn som er inkludert i leken. Et viktig ledd i kartleggingen bør derfor være å rette blikket mot om barnehagen har et inkluderende lekemiljø? To danske undersøkelser (Gulløv og Bundgaard 2008, Palludan 2008) viser at de minoritetsspråklige barna deltok lite i «utvidende samtaler» med personalet,

og var lite inkludert med de etnisk danske barna i lek og andre aktiviteter. Barna falt i stor grad utenfor fellesskapet i barnehagen og gikk glipp av både gode lekeopplevelser og viktige lærings situasjoner. Kartleggingsverktøy som setter fokus på læringsforutsetninger og læringsmiljø vil kunne være til god hjelp for å endre en slik situasjon.

Å kartlegge flerspråklige barn

Foreløpig er det bare ett kartleggingsmaterieell som er utviklet for flerspråklige barn i Norge, kartleggingen til *Lær meg norsk før skolestart!* (Sandvik og Spurkland 2009). Dette materiellet kom i 2009 og er foreløpig ikke mye tatt i bruk i barnehagene. Mange barnehager benytter altså kartleggingsmaterieell som ikke er utviklet med tanke på flerspråklige barn. Dette kan føre til marginalisering av barna og manglende anerkjennelse for og kunnskap om barnas språklige ressurser. Derfor er det viktig at det blir satt fokus på å benytte og fortsatt utvikle kartleggingsmaterieell som ivaretar barn som er flerspråklige.

Førskolelærerne skal kunne vurdere hvilke tiltak barnet har behov for, også når det gjelder flerspråklige barn som har andre morsmål enn norsk. Dette gjelder blant annet tiltak innenfor det ordinære arbeidet i barnehagen og tiltak knyttet til det statlige øremerkede tilskuddet for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder (F-02-2010). Førskolelærerne må for eksempel kunne vurdere om barnet har behov for tospråklig assistanse, heller enn innkjøp av språkmaterieell eller forster-

ket norskspråklig personell. Det at førskolelærerne i barnehagen kartlegger barnets språk – morsmål og norsk – kan også bidra til å sikre barnets rettigheter til tilpasset opplæring i skolen i henhold til opplæringslovens § 2.8. Førskolelærerne kan, i samråd med foreldrene og læreren, vurdere om barnet vil ha behov for opplæring i grunnleggende norsk, morsmålsopplæring eller tospråklig fagopplæring.

Barnehagene har et etisk ansvar for alle sider av barnets utvikling, dermed blir det også et etisk ansvar å legge til rette for at barn får gode lærings- og utviklingsmuligheter gjennom å ha inngående kunn-

skap om barnets språklige ressurser. Det etiske i forbindelse med kartlegging av barn i barnehage dreier seg dermed ikke om kartlegging i og for seg. Målsettingen med kartleggingen, hvordan dette gjennomføres, og hvilke konsekvenser det har for språkarbeidet i barnehagen er imidlertid et etisk spørsmål. Mye av utfordringen ligger hos førskolelærernes kompetanse om språk, flerspråklighet og tilrettelegging av gode språkmiljøer som ivaretar språklig mangfold. ■

Litteratur

Bundgaard, H. og Gulløv, E. 2008: *Forskning og fællesskab. Minoritetsbørn i daginstitusjon*. Hans Reitzel.

Palludan, C. 2008: *Børnehaven gør en forskel*. Danmarks Pædagogiske Universitet.

Sandvik og Spurkland 2009: *Lær meg norsk før skolestart! Språkstimulering og dokumentasjon i den flerkulturelle barnehagen*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.

St.meld. nr.41 (2008-2009): *Kvalitet i barnehagen*. Kunnskapsdepartementet.

Thoresen, I. Tveter 2010: «Et brudd med norsk barnehagetradisjon» i *Utdanning* nr.7 2010 (s.38-39).

Østrem m.fl. 2009: *Alle teller mer. En evaluering av hvordan Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver blir innført, brukt og erfart*. Rapport/2009. Høgskolen i Vestfold.